

Կորսված ինքնություն
Արմեն Ամիրխանյան

Արդեն մի քանի օր է, որ այս հավաքի շրջանակներում հավաքվել են թուրքիանու Հայաստանը ներկայացնող բազմաթիվ հետաքրքիր

մարդիկ ու քննարկումներ են անում կլոր սեղանի, մի բաժակ սուրճի կամ գրասանքների ժամանակ: Գուցե այն քան էլ ճիշտ է, բայց անընդհատ հետաքրքրում է, ով է գրուցակիցը՝ հայ, որ ապրում է Բոսֆորի ափին, քուրդ, եզդի կամ զազա: Այս տեղեկությունը անոթացանոյնի սկզբնական թաղաքացի ազգությունը պարզապես մի հետաքրքիր երիտասարդի հետ: Նրանց մասին վաղուց կարդացել էի Բուլղարիայի մասին մի աշխատությունում: Ովքեր են նրանք, բուլղարայում ապրող թուրքեր, թե մահմեդականացած բուլղարացիներ. Ես չեմ պատրաստվում բացահայտել նրանց ինքնությունը, բայց ներկայացնելով Հայաստանի մի թաղաք, որում կա Բոշի թաղ կոչվող մի թաղամաս գիտեմ, որ ՀՀ-ում էլ կան տարածքներ որում ժամանակին ապրել են այլ, հայերից տարբեր ժողովուրդի ներկայացուցիչներ: Հիմա թաղամասը կարայցարդեն չկան այն բոշաները, որնուց անունով էլ կոչվում է թաղամասը: Բոշաներ, գնչներ դարձան իներ,

ցիգաններ կամ ջիփսի. այսպես տարբեր են անվանում այդ նույն ժողովուրդին, որը հիմա ցրված է աշխարհով մեկ:

Հայաստանում նրանք հիմնականում ձուլվել են հայերի հետ ու նրանցից մնացել է միայն անունը: Այս

առումով նրանք ինձ շատ են հիշեցնում համալսելի հայերին, որոնք մահմեդականացել են, մոռացել էլ են, որ ով խոսել են նրանց պապերը, շատ դեպքերում նաև մոռացել, որ հայ են ու իրենց անվանում են համալսելի: Չարմանալի է, բայց դրամասին երբեմն ավելի ավագի տեն նրանց լազ հարեվանները քան իրենք: Այս առումով համալսելի հայերին, պարզապես երիտասարդանման են նաև զազա ու գնչերը: Թուրքական ծագումով մի ժողովուրդ, որը վաղուց ընդունել է քրիստոնեություն ու ներկայումս թուրքական միջավայրից: Նման ձեռնարկները բնակչությունը նկատման օրինակ Լիբիայում ինչքանով նրանք կմնան թուրքուկ հիշեցնող իրենց նախնիները լեզուն ու սովորույթները: Ահա հարցեր, որ ինձ հետաքրքրում է: Որտեղից ենք մեք եկել, ուր ենք գնում էլ ինչքանով է ճիշտ կամ սխալ գլորալիզացիայի այս դարում պահել նախնիները սովորույթները, լեզուն ու կրոնը ու դրանով իրենց նույնականացել այն է թոնոսի հետ, որի սրյունը հոսում է քրեականներում:

“Kürt meselesinin çözümü, Ermeni meselesinin de çözümü”
Melisa Arslanyan

Yavaş-Gamats'ta, geçmiş, yüzleşme, barış ve gelecek hakkında konuşma yapan Agos Genel Yayın Yönetmeni Yetvart Danzikyanyan'la Yavaş-Gamats hakkındaki düşünceleri, normalleşme süreci ve Agos'un Türkiyeli Ermeniler için ne ifade ettiği üzerine sohbet ettik.

Yavaş-Gamats'la ilgili düşünceleriniz neler? Sizce normalleşme sürecine ne gibi bir katkısı olabilir?

Bu tarz çalışmaların, sınırın açılmasında etkili olacağını düşünüyor musunuz?

Düşünüyorum. Sınırın kapalı olması, Türkiye açısından haksız bir siyaset. Türkiye, sınırı açabilir ama meseleyi Karabağ'a bağlayarak kendince bir kaçış yolu buluyor. O kaçış yolu üzerinden bir siyaset yapıyor. Şunu çok iyi biliyoruz ki, olumlu bir adım attığınız zaman buna kimse karşı çıkmıyor; Kürt meselesinde olduğu gibi. Sınırın açılması çok şeyi değiştirecektir. Sadece ticari anlamda söylemiyorum, insan ilişkileri anlamında da söylüyorum. Ermenistan eğer sınırın açılması bize diz çöktürcekse, kapalı olsa da olur diyor. Yavaş yavaş Ermenistan ile Rusya'nın yakınlaştığını görüyoruz. Rusya da sınırın kapalı olmasının Ermenistan'ın kendisine yakınlaşmasını sağlayacağı için sınırın kapalı olmasını tercih ediyor diye düşünüyorum. Kars-Gümrü arasında bir tren yolu var, bu tren yolunu hayata geçirmek bu anlamda birinci hedef olabilir.

Agos Türkiyeli Ermeniler için ne ifade ediyor? Türkiyeli Ermeniler Agos'u sahipleniyorlar mı? Sahipleniyorlar. Ama tabii bir cemaat gazetesi olduğu için zaman zaman kızdıkları şeyler oluyor. Türkiyeli Ermeniler için Hrants'ın da öldürülmesinden sonra, Agos artık bir simge gibi oldu. Zaman zaman dezavantajı da oluyor. Evet, Hrants'ın gazetesi, öldürülmesiyle tarihe

Yavaş-Gamats'ın katkısı zaten oluyor, geçen sene Sapanca'daydı. Yine 20 Türkiyeli, 20 Ermenistanlı öğretmen ve öğretmen adayı gelmişti. Biz burada daha çok Ermeni meselesi üzerine konuşuyoruz ve katılımcıların bir kısmı bu konuyla ilgili çok hazır geliyor. Bir kısmı bu konuyu çözmüş, bir kısmı da zaten henüz devletin şekillendirdiği düşünceden kurtulamamış. Kürt arkadaşlarımızın bazılarının bu konuda kafası karışık halde geliyor. Burada ise tartışma ve tanışma imkanı oluyor. Devletin şekillendirdiği çizginin dışında Ermeniler olduğunu görüyor. Türkiye'den gelenler Ermenilerle başka nerede karşılaşacaklar? Sunumlar, seminerler, öğretmenlik mantığı üzerine birçok zihin açıcı şeyler oluyor. Türkiye'nin tarihi, Ermeni meselesinin gidişatı üzerine konuşuluyor. Bunların katkısı görebiliyoruz, bunların dışında daha da önemli olan insanı ilişkilerdir. Ermeniler için de ufuk açıcı deneyimler olduğunu gözlemleyebiliyorum. Çok kıymetli bir girişim.

Eğitimcilerin barış sürecinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet, çünkü resmi ideoloji her zaman okullar üzerinden yürür. Bu Kemalist dönemde de böyleydi şimdiki dindar, muhafazakar dönemde de böyle. Önce okul müdürleri, öğretmenlerini kontrol altına alırlar, sistem dışında olan insanları ayıklarlar. Öğretmenlerin, devletin kendine sunduğu çizginin dışında birçok çizgi olduğunu da görebiliyor olmaları önemli. Bunlara kafa yoranlar zaten buraya geliyor ve burada da yeni çizgilerle karşılaşıyorlar. Dolayısıyla öğretmenlerin, insan ilişkileri, Ermenistan'daki durum, Ermenistanlıların Türkiye'ye bakışıyla ilgili bir fikir edinmeleri çok önemli. Sol kesimde, Ermenistan'da Ermeniler bize sert davranıyorlar görüşü hakimdir. Sert davranmalarını onaylıyorum anlamına gelmiyor ama bunun nedenlerini buraya gelip öğrenmek, belki onlar için de zihin açıcı olabilir. Gelince bir bakıyorsunuz Türkiye'nin dışında, bambaşka bir yer. Soykırımının yarattığı kırgınlık ve kızgınlık üzerine şekillenmiş bir siyasi toplumsal, kültürel hayat var burada. İnkârın aslında nelere yol açtığını burada görme imkanı var.

geçmiş bir gazete. Bu yüzden yayın çizgisine bazen o gözle bakılıyor dışarıdan. Halbuki bu bir gazete nihayetinde. Hrant gazetesinin kurucusuydu, gazetesinin başındayken öldürülmesi çok büyük bir travmadır. Gazete de bu cinayetin çözümlenmesi için çok çaba sarfediyor. Fakat bir yandan da Agos'un sadece bu işi yapması bekleniyor. Kimi, yeni Agos'u sert buluyor, kimi, sol siyaset te Agos'un şunları yapması lazım diyor. Her şeyi Hrant'ın hatırasına bağlayan hem solda hem de sağda anlayışlar var. Bunlar Agos'un önüne çıkan zorluklar. Sonuç olarak Ermeni cemaati içinde Agos kurumlaşmış hale geldi diyebilirim.

Agos'a saldırılar oluyor mu?

Hayır. Hrant'ın öldürülmesinden sonra ve Ergenekon operasyonunun başlamasından sonra Agos'a karşı faili meçhul işler yavaşladı. Bence burada AKP devletinin Ermeni meselesinde bir aydın gazeteciyle oynamanın sonuçlarını idrak etmesi var. Türkiye çok değişiyor ama milliyetçilik hala çok güçlü. Milliyetçilik devlet içindeki bu karanlık odaklarla bir araya geldiği anda, siyasi anlamda hedef haline getirilen kişinin hayatının tehlikeye düşmesi çok kolay oluyor. Bunu sanıyorum devlet de idrak etti ve 301. maddeyi Adalet Bakanlığının iznine bağladı. Muhtemelen bu tip davaların ve baskıların Türkiye'yi yurtdışında da zor duruma düşürdüğünü fark etti. Türkiye'de milliyetçi kaynaklı saldırıların çoğu devlet kaynaklıdır. Devlet yeşil ışık yakarsa bunlar olur; devlet kırmızı ışık yakarsa bunlar azalır, neredeyse durur. Şu anda azalma devresindeyiz. 24 Nisan'da örneğin Agos'un önüne siyah çelenk konması gibi birkaç bir şey oldu.

Agos Kürt meselesiyle ilgili haberlere gazetede yer veriyor. Ermeni toplumunda bunu fazla cesur bulanlar ve karşı çıkanlar var mı?

Karşı çıkanlar değil ama bu kadar yer verilmesini yadırgayanlar var. Sonuçta Agos Ermeni cemaatinin gazetesi. Fakat bizce Kürt meselesinin çözümü, Ermeni meselesinin de çözümü aynı zamanda. Kürt meselesini çözdüğümüz anda, tabii egemen ideoloji yüzünden Kürt meselesi olarak adlandırıyoruz ama Kürt meselesi diye bir şey yok. Kürtlerin hak arayışları var. Kürt meselesi çözüldüğü anda birçok şeyin önü açılacak ve devlet de çözülmemesi için direniyor buna. Farkındaysanız ne zaman Kürt meselesinde olumlu şeyler olduysa Ermeni meselesi de biraz rahatlamıştır, ne zaman Kürt meselesi çatışmalı döneme girerse biz de sıkıntıya gireriz.

**Կրթությունն դերը հայ -թուրքական հարաբերություններին մեջ
Լիանա Զնուսյան**

Կրթությունն համակարգն ամենակարևորն էր գործունեությունն միջոցներին ց. այն մեծ քարոզչական ուժ ունի: Կրթությունն ճիշտ կազմակերպման միջոցով կարելի է սերունդներին վրամեծներ գործունեությունն ներկայացնել, ձևավորել ազգային արժեքներ, գաղափարախոսությունն մի ողջ ժողովրդի մտածելակերպ: Ուստի ուսուցչությունն ուսուցչի դերը ցանկացած պետություն կյանքում շատ կարևոր է, հատկապես այս խիստ կարևոր դերը չպետք է անտեսվի: Հայաստանի թուրքիայի դարձնելու մասին քանի որ մեր երկու պետություններին միջև գոյությունն ունենալը՝ ազգային, թե՛ գաղափարական բավականին խնդիրներ: Յավաշ-Կամաց ծրագրի շրջանակներում հանդիպելով նույն մասնագիտություն ունեցող թուրք գործընկերներին հետ մենք եկանք ընդհանուր եզրակացություններին: Բավական շատ հարցերի հետ կապված մենք բոլորս համամիտ էինք: Երկու կողմից էլ գիտակցելով կրթությունն մեծ ուժ ու քարոզչական հարավորությունները՝ գիտակցում ենք, որ մեր ձեռքի տակ կալ սարան, որտեղ մենք կարող ենք կարծիք փոխել, մարդ ձևավորել և փորձել, որ այդ մարդիկ փոխադարձ թշնամանք

չունենան: Իմ թուրք գործընկերները ևս թշնամանք չունեն հայերին կատարման շատ են ցանկանում, որ մեր երկու ժողովուրդներին մեջ հարաբերությունները կարգավորվեն, ուստի անտեսում են այն հանգամանքը, որ կառավարություն կողմից հաստատված պատմությունն գրքերում միաձայն պատմական ճշմարտությունն անտեսված է և համաձայնեցված պետական շահերին, փոխարենը՝ իրենք կարողանում են սեփական մտքերն արտահայտել ու հավելյալ նյութ տրամադրել հարևան հայերի մասին: Ես՝ որպես ուսուցիչ, պատմական ճշմարտությունը հնարավորինս ամբողջական ներկայացնելով հանդերձ՝ փորձում եմ ազգայնամոլությունն և փոխադարձ թշնամանք չստանալու էլ երեսաների մեջ, և հավատացած եմ, որ այս ճանապարհին վերջո կհանգեցնի նրան, որ հարևան երկրներին երիտասարդները որևէ փոխադարձ թշնամանք չեն ունենա: Գուցե հայ-թուրքական հարաբերություններին հնարին բարեկամությունն հարցը կլուծվի հենց այն ժամանակ, երբ երկու երկրներում էլ ուսուցիչներն այս քաղաքականությունը որդեգրեն՝ խուսափելով երեսաների մեջ սերմանել ազգայնամոլությունն, շնվինիզմ: (Նյութի պատրաստման համար գրույց եմ վարել թուրք պատմությունն ուսուցիչներ Հյուսիս Թիլբերի և Մերիամ Այդինի հետ:)

կարճատև շերտերով թյունն անբացատրելի կապվածությունն մի երկրի նկատմամբ, որ երբեք չես տեսել ու հասնաբար չես տեսնի: Ու մենում է հույսը դնել կոունկի վրա, որը պետք է գանու <<մեր աշխարհ են խաբրիկ մը բերե>>, ճիշտ այնպես, ինչպես Կոմիտասի Կոունկ երգում է երգվում:

Առաջին հայթոյնը պատկերը Vahdettin Ersin - Satenik Petrosyan

Առաջին հայթոյնը երևի ընդհանուր առմամբ չի փոխում ամենից հաճախ էլ ինչում, քանի որ նա այն քչերից է, որ թորքեր են զիտի կարողանում է օգնել մասնակցների հետ շփվել: <<Մաթեն սաթարգմանի, սա էլ սա>>,- շատ հաճախ ենք լսում այս արտահայտությունը միջանցքներում: Նա կարծես կենդանի կամուրջ է լինի, իրար լեզուն չհասկացող մասնակցների միջև:

Satenik, Erivan Devlet Üniversitesinde bir Türkoloji öğrencisi. Çocukluğundan beri, kendi deyimiyle, bir doğu bilimleri meraklısı. Tarih ve edebiyat merakı, önüne çıkan birçok seçenek arasından bu yolu tercih etmesinde büyük bir rol oynamış.

Անվերնագիր Աննա Բաղրամյան

Դասախոսությունների ժամ է: Նստած եմ թորք աղջկանի շրջին: Նկատում եմ, որ ընդձված է: Առաջարկում եմ դուրս գալ նզրուցել: Համաձայնում է: Դուրս եմ քգալիս լսարանից, գնում եմ ք “բիսեդիա” նսկսում եմ ք կոտրատված անզլ երենոզ զրուցել: Բհարկե միանգամից սկսում եմ ք խոսել խնդիրների մասին, որոնց բախվում են հայթոյնը երիտասարդները: Անմիջապես պարզ է դառնում, որ երկու երկրներում էլ կան գենդերային, խտրականություն, ստերիոտիպերի, սեռակողմնորոշման հետ կապված խնդիրներն ու, գարմանք. երկու երկրներում էլ հասարակությունն ընդունելի երպես սհարցերի: Աստիճանաբար ավելի եմ ք “իրար առաջ բացվում” նսկսում եմ ք խոսել նեդաննական խնդիրներից, որոնց բախվել

ներշնչել հույսն ավանտյունին:

Türkoloji bölümünü seçerken hangi beklentilere sahiptin? Neler öğrenmeyi umuyordun? Türk kelimesini günlük hayatımda sürekli duyuyordum. Tarih kitaplarında, okuduğum edebi romanlarda, aile içi sohbetlerde sıklıkla karşılaştığım bir konuydu. İki halkı bu derece karşı karşıya getiren tarihsel nedenleri daha derinden inceleme ve sadece Ermenilerin değil, tarafsız bir şekilde Türklerin de tarihte yaşanan olaylar hakkında neler düşündüklerini, onların gözünden görme fırsatı yakalamak istedim.

Peki şimdiye kadar beklentilerin karşılanabildi mi? Evet. Hem de sadece günümüzde yaşayan Türkleri değil, onların ataları olan 2000 yıl önce Orta Asya’da yaşayan Türkler ve onların kökenleriyle ilgili birçok şey öğrendim. Türklerin tarih boyunca kullandığı dillerden biri olan Osmanlıca’yı yakından tanıma fırsatım oldu. Öte yandan Arapça ve Farsçanın Türk dili üzerindeki etkilerini bizzat keşfetmiş oldum

YavaşGamat’s yaz okulunun 4. günündeyiz. Şimdiye kadar seni etkileyen, heyecanlandıran herhangi bir deneyime, anıya sahip misin? Türkoloji eğitimi aldığım halde daha önce Türklerle bir araya gelme fırsatım olmadı. YavaşGamat’s yaz okulu sayesinde bu fırsatı yakalamanın heyecanını yaşıyorum. Öncesinde çok da yakın olmadığını düşündüğüm bu iki halkın, aynı sofra, aynı oyun, aynı ezgiyle yan yana gelebileceğini, birlikte üretebileceğini, benzer uygulamalara sahip olabileceğini doğrudan deneyimledim. Bu yetmez mi? Şimdiki zaman için evet.

Peki gelecekte bu deneyimlerini geliştirmeyi planlıyor musun? Elbette. Burada edindiğim arkadaşlıklarımı kalıcı bir şekilde sürdürüp, tıpkı Türkiyeli arkadaşlarımla Ermenistan’da yaşadığı hisleri ben de Türkiye’yi ziyaret ederek deneyimlemek isterim. Öbür yandan iki ülkenin resmi politikalarına aldırmağsın, Türkiyeli ve Ermenistanlı halkları barış odağında bir araya getiren sivil girişimlerin artarak devam etmesini umuyorum.

Ե ն ք . Նո թ ի ց զ ար մ ան ար . այ ն բ ո լ ո թ զ գ ա ց ու մ ն ե ռ ը , հ ու յ զ ե թ ն ու ա ար ու մ ն ե ռ ը , ո թ ու ն ե ց ե լ
է թ ու թ ք ա ղ ջ ի կ ը , ու ն ե ց ե լ է ն ան հ այ ը : Ե վ ա յ դ պ ա հ ի ն հ ա ս կ ան ու մ ե ն ք , ո թ ի ն չ ք ան է լ
հ ա կ ա ս ու թ յ ու ն ն ե թ , բ ա խ ու մ ն ե թ , տ ա ր ա ձ ա յ ն ու թ յ ու ն ն ե թ կ ան ե թ կ ու ա զ գ ե թ ի մ ի ջ ն ,
մ ի ն ն ու յ ն ժ ա մ ան ա կ կ ան խ ն դ ի թ ն ե թ , ո թ ո ն ց առ ե թ ե ս վ ու մ ե ն բ ո լ ո թ մ ար դ ի կ : Ե վ
հ ա ս կ ան ու մ ե ս , ո թ ի ն չ ք ան է լ փ ո թ ձ ե ն ար հ ե ս տ ա կ ան ան ջ ը պ ե տ ն ե թ , ս ա հ մ ան ն ե թ ս տ ե դ ծ ե լ ,
մ ի ն ն ու յ ն ն է ` Բ Ո Ւ Ո Ր Մ Է Լ Մ Ա Ր Դ Ե Ն Ք ն Բ Ո Ւ Ո Ր Մ Է Լ ան կ ա խ հ ա վ ա տ ք ի ց , բ ն ա կ վ ե լ ու
տ ե դ ան ք ի ց , տ ա ր ի ք ի ց Ն Ո Ի Յ Ն Ն Ե Ն Ք : Ե վ ա կ ա մ ա յ ի ց հ ի շ ու մ ե ս Ս ե ծ ն Ս ն ա կ ի խ ո ս ք ե թ ը .
Գ թ ա ս ի թ տ ե դ ե ք , Ե դ ե ք ո դ ո թ մ ա ՝ ծ Մ ար դ ու ն կ ա տ մ ա մ բ մ ա ՝ ը դ ե դ ե ք . մ ար դ ի կ :